

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-н Клавдия Василева Сапунджиева, СУ

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“

по: област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки

професионално направление 3.4. Социални дейности

докторска програма Социална политика и социална работа

Автор: Мария Сиракова

Тема: Социална работа и благополучие при семейства на деца с увреждания

Научен ръководител: проф. д-р Нели Илиева Бояджиева, СУ

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-РД -21-144 от 12.07. 2004 г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема: Социална работа и благополучие при семейства на деца с увреждания, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.4. Социални дейности, докторска програма Социална политика и социална работа. Автор на дисертационния труд е Мария Сиракова – докторантка в задочна форма на обучение към катедра „Социални дейности“ с научен ръководител проф. д-р Нели Бояджиева от СУ „Св. Климент Охридски“.

Представеният от Мария Сиракова комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл. 36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;

- протокол от катедрения съвет, свързан с докладване на готовността за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- списък на забелязани цитирания;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи.

Докторантът е приложил 4 броя публикации в сборници и научни списания.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Мария Сиракова е родена 1967 година. Тя е магистър – психолог на ПУ „Паисий Хилендарски”. Има богат професионален опит като психолог, възпитател и учител, а в момента работи като училищен психолог в СУ „Свети Седмочисленици”, Пловдив. Опитът ѝ в практиката личи и в представения дисертационен труд, който има силна практическа част.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Темата е актуална както поради необходимостта от изследване на семейно-ориентирания подход в социалната работа, така и защото нарастват проблемите, свързани със семействата, които имат деца с различни увреждания. Особено важен акцент е отражението на социалната работа с такива семейства върху тяхното благополучие и прогресивна промяна. Друг актуален фокус е изследването на нагласите и очакванията на родителите в този процес, както и открояването на положителните промени и качеството на живот, както на родителите, така и на децата. В този смисъл целта и задачите на дисертацията са целесъобразно формулирани и очертават различните изследователски полета и фокуси на проблема.

4. Познаване на проблема

Докторантката познава добре изследвания проблем. Това личи особено при анализа на нормативните актове и документи, а също и при очертаване на емпиричните полета на изследването. Анализът на литературата бих разделила условно на две части,

групи – по-силна, с фокус закони, разпоредби, съдържание и видове социални услуги и т.н. и друга, с по-малка тежест – теоретичният анализ на семейството, взаимоотношенията, ресурсите и др. Като конкретни примери към първата бих посочила представянето и извеждането на съдържателните компоненти и аспектите на социалните услуги за семействата с деца с увреждания – с. 81-82, а също и систематизирането на видовете социални услуги и техният регистър – с. 42-48. За другата група – например биха могли да се анализират по-подробно възможностите, ресурсите за семействата – с. 30; 33, да се цитират по-прецизно някои теоретични обобщения, като принципите на семейно-ориентирания подход – с. 56, да се съкратят или приобщят към други някои параграфи- &2.16; &2.18 и др.

Като особено значим може да се открие анализът за влиянието на увреждането на детето върху субективното благополучие на семейството.

Като цяло би могло да се постигне по-силна критичност на анализа и да се преодолее декларативният стил на изложение.

5. Методика на изследването

Методиката е подходяща и дава възможност за постигане на основната цел и задачи на изследването. Тя включва теоретични и емпирични методи и съответен количествен и качествен анализ. Емпиричното изследване е в две части – пилотно и същинско, като са използвани методите: анкета с родители, дълбочинно интервю с родители и структурирано електронно интервю със специалисти. Обхванати са основните полета на проблема и е получена информация за нагласите и готовността на родителите за участие в процеса на социалната работа, както и за специфичната роля и конкретните практики на специалистите.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е с обем 217 страници и е структуриран в увод, четири глави, изводи и обобщения, препоръки, заключение, приноси, библиография и приложения. Библиографията включва общо 78 източника – на български, на латиница и електронни публикации. Първа глава е посветена на теоретичния анализ на проблема – състояние, трудностите при отглеждане на дете с проблеми и социалната работа с този тип семейства. Анализът е сравнително пълен, с много добро познаване на нормативните

актове и видовете социални услуги. Специално внимание е отделено на представянето на медицинския и семейно-ориентирания подход за работа, както и на влиянието на социалната подкрепа за субективното благополучие на семейството. Последният проблем би могъл да се обвърже по-пълно и критично с възможните ресурси на семейството. Като цяло теоретичният анализ представя картината на проблема и постигнатото в тази област.

Втора и трета глава са посветени на методологията на изследването и на анализа на резултатите от пилотното и същинското изследване. Те са представени подробно и дават възможност за достоверно извеждане на възможностите и трудностите на работата със семействата. Анализът на данните потвърждава хипотезата за повлияването на семейното благополучие от целенасочената към ресурсите социална работа. Положителен е фактът, че родителите в много голяма степен са удовлетворени от социалните услуги. Друг положителен факт е, че консултациите със специалист влияят за подобряване на комуникацията в семейството и за изграждане на единна възпитателна стратегия за детето. Високо е и доверието към учителите и възпитателите, има ясно изразено желание за взаимопомощ и емпатия, както и добро ниво на удовлетворение от живота. Като цяло жените са по-оптимистично настроени и по-уверени в сравнение с мъжете. Като основни резултати от съвместната работа родителите виждат насоките за конкретните умения, които да постигнат с децата. Като дефицит може да се открие невисоката социална активност – професионална, лична и т.н., както и времето за себе си. Анализирани са и проблемът с приемането на децата с увреждания, честата съпротива от страна на учители и възпитатели, на другите родители и деца. Данните от мнението на специалистите също открояват трудностите в това отношение и необходимостта от работа за постигане на по-силна мотивация за търсене на перманентна специализирана помощ. Същевременно се откроява и необходимостта от обучение и информация конкретно за познаването на работата, свързана със семейно-ориентирания подход.

Четвърта глава е посветена на изводите и препоръките. Изводите и обобщенията са в две части - по отделните етапи и методи на изследването и обобщени. Първите са детайлни и в някаква степен повтарят казаното в текста, но, от друга страна, така се преодолява известната разпиляност и някои повторения при анализа на данните. Препоръките са конкретни и полезни за практиката. Те извеждат необходимостта от прецизиране на законодателството, обучения за специалистите и разработването на конкретни стратегии и политики за активно включване на семействата в социалната работа.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Дисертацията изследва актуален и значим проблем, който има много аспекти и е особено зависим от отношението и вниманието на обществото. В този смисъл изследването е значимо само по себе си, тъй като анализира актуалното състояние на потребностите на семействата и възможностите на специалистите чрез механизма и инструментариума на социалните услуги. Приносите са добре формулирани и отразяват основните постижения на работата. Те извеждат предимствата на семейно-ориентирания подход и възможностите на социалната работа с този тип семейства за повишаване качеството и на живот. С това се обогатява теорията и практиката на социалната подкрепа за тези семейства. Очертани са и насоките за работа на специалистите – социални работници, учители, психолози. Проблемът има перспективи за други бъдещи изследвания, които не само да актуализират получените данни, но и да очертаят още нови полета на проучване.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите са 4 – една студия в Годишника на Шуменския университет, две статии в списания (едната под печат) и един научен доклад (в съавторство). Те са по темата на дисертацията и могат да бъдат полезни в научните проучвания и на други автори. Обхващат различни сегменти от изследването и са насочени към основните постижения. Като брой и жанр са достатъчни за допускане до защита.

9. Лично участие на докторантката

Дисертацията е лично дело на докторантката, но като положителен факт личи и проявата рефлексия за усъвършенстване на труда чрез отразяване на бележките и указанията на научния ръководител.

10. Автореферат

Авторефератът е структуриран според изискванията и отразява съдържанието и основните моменти и резултати от дисертацията. В него би трябвало да са включени и препоръките от дисертацията.

11. Критични забележки и препоръки

Задачите на изследването биха могли да са по-обобщени. Въпреки прецизно оформеното съдържание на работата в текста има наличие на известна разпиляност – и при теорията, и при анализа на резултатите – едни и същи проблеми и резултати се повтарят на места в различни текстове, точки и параграфи. Като цяло би могло да се постигне по-последователен и критичен анализ на изложението.

12. Лични впечатления

Имам лични впечатления единствено от успешното представяне на докторантката и изследователските резултати на заседание на секцията „Педагогика и психология” към Съюза на учените в България.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

В бъдещи изследвания би могло да се работи за извеждането на един Модел за семейно-ориентиран подход в социална работа с различни семейства и групи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и *отговарят* на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България, Правилника за прилагане на закона и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Дисертационният труд показва, че докторантката Мария Сиракова **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност „Социални дейности” като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор“** на Мария Сиракова в област на висше образование: Социални, стопански и правни науки, професионално направление: Социални дейности, докторска програма: Социални политики и социална работа.

03. 09. 2004 г.

Рецензент:

(подпис)

Проф. дпн Клавдия Сапунджиева